

GAZDASÁG & TÁRSADALOM

Journal of Economy & Society

A TARTALOMBÓL:

Barakonyi Károly:
Felsőoktatásunk versenyképessége

Rechnitzer János:
A felsőoktatás térbeli szerkezetének változása
a rendszerváltozás óta

Joób Márk:
A gazdaság és a társadalom közötti viszony
etikai alapon történő meghatározásának szükségessége

Székely Csaba:
Komplementer pénz és a helyi gazdaságélénkítés

Ana Sperancin:
The association of cultural dimensions with the practice of diversity management

2010/1

Gazdaság & Társadalom
Journal of Economy & Society
- Megjelenik évente négy alkalommal -
A folyóirat kiadását a Soproni Tudós Társaság támogatta

Főszerkesztő/ Editor: Dr. Székely Csaba Dsc

Főszerkesztő helyettes/Deputy Editor: Dr. Kulcsár László CSc

Szerkesztőbizottság/Associate Editors:

Dr. Andrásy Adél CSc, Dr. Fábián Attila PhD, Dr. Joób Márk PhD, Dr. Kulcsár László CSc, Dr. Székely Csaba DSc.

Szerkesztőségi munkatárs/Assistant Szikra Andrea

Nemzetközi tanácsadó testület/International Advisory Board:

Prof. David L. Brown, PhD (Cornell University, USA), Dr. Csaba László DSc (Közép Európai Egyetem, Budapest), Dr. Rechnitzer János DSc (Széchenyi István Egyetem, Győr), Dr. Nigel Swain PhD (School of History, University of Liverpool, UK), Dr. Caleb Southworth PhD (Department of Sociology University of Oregon, USA), Dr. Franz Schausberger PhD (Universität Salzburg, Österreich), Dr. Szirmai Viktória DSc (MTA Szociológiai Kutatóintézet, Budapest), Dr. Bóhm Antal DSc (MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest), Dr. Ingrid Schwab-Matkovits PhD (Fachhochschulstudiengänge Burgenland, Eisenstadt, Österreich), Dr. Bozidar Lekovic PhD (Faculty of Economics, Subotica, Serbia), Dr. Djerdji Petkovic PhD (Faculty of Economics, Subotica, Serbia).

Közlésre szánt kéziratok / Manuscripts: Kéziratokat kizárólag e-mailen fogadunk, nem örzünk meg, s nem küldünk vissza!

A kéziratok formai és szerkezeti követelményeit illetően lásd a folyóirat hátsó belső borítóját/ We accept APA (Harvard) style only.

A kéziratokat és a közléssel kapcsolatos kérdéseket a következő e-mail címre várjuk:

kulcsar.laszlo@bpk.nyme.hu / Send manuscripts and letters by e-mail only to:
kulcsar.laszlo@bpk.nyme.hu

A közlésre elfogadott kéziratok összes szerzői és egyéb joga a kiadóra száll. /

Acceptance of material for publication presumes transfer of all copyrights to the Publisher.

A kéziratokat két független anonim bíráló értékeli. / Articles are refereed by anonym reviewers before publication.

Ismertetésre szánt könyveket az alábbi címre várjuk / Send books for review to:

Dr. Kulcsár László egyetemi tanár
Nyugat Magyarországi Egyetem
Sopron Ferenczy J. u. 5. 9400 Hungary

Előfizetés:

Intézményeknek: 2800 Ft./év

Egyéni előfizetés: 1700 Ft./év

Példányonkénti ár: 700 Ft.

ISSN 0865 7823

Copyright © 2010 Nyugat- magyarországi Egyetem Kiadó

Gazdaság & Társadalom

2. ÉVFOLYAM

2010. MÁJUS

1. SZÁM

TARTALOM

Table of Contents and Abstracts in English: See page 209

Tanulmányok

Felsőoktatásunk versenyképessége.....	<i>Barakonyi Károly</i>	3
Átrendeződés: a felsőoktatás térbeli szerkezetének változása a rendszerváltozás óta.....	<i>Rechnitzer János</i>	26
A modernizáció társadalmi gátjai.....	<i>Kulcsár László</i>	44
A gazdaság és a társadalom közötti viszony etikai alapon történő meghatározásának szükségessége.....	<i>Joób Márk</i>	64
Komplementer pénz és a helyi gazdaságélénkítés	<i>Székely Csaba</i>	82
The association of cultural dimensions with the practice of diversity Management	<i>Ana Sperancin</i>	96
A felzárkózás tényezői az ír példa alapján.....	<i>Vargáné Bosnyák Ildikó</i>	111
Az Európai Unió bővülésének lehetőségei.....	<i>Vértesy László</i>	129
Nyugdíjasok és a munkaképes korú népesség az Európai Unióban	<i>Hablicsekné Richter Mária</i>	140
A határrégiók térstruktúrájának néhány jellegzetessége.....	<i>Tóth Balázs István</i>	156
„In hoc signo vinces” Egy ünnep, mint az ellenzék és az államszocialista (kar) hatalom összecsapásának emblematisz színtere.....	<i>Varga Norbert</i>	171

Könyvismertetés

Új európai vidékfejlesztési koncepció - de egyelőre nem a gyakorlatban [Unfolding Webs: The Dynamics of Regional Rural Development. Jan Douwe van der Ploeg - Terry Marsden (eds) Van Gorcum 2008. 262 p. ISBN: 978 90 232 4484 4] ..... <i>Kulcsár László</i>	192
Válságban a közgazdaságtan? – Tanulmányok az európai politikai gazdaságtan területéről [László Csaba: Crisis in Economics? – Studies in European Political Economy, Akadémiai Kiadó, 2009., 223 p., Budapest, ISBN: 978 963 05 86 61 0]...... <i>Paár Dávid</i>	196
Multikulturalitás és kisebbségek az Európai Unióban [Bielik, Peter - Elena Horská - Danka Moravčíková (eds): Economic relations and Citizenship in Multicultural Europe of Regions. Slovak University of Agriculture in Nitra. 2009. 119.p. ISBN: 978 80 552 0250 1] [Bodó, Barna - Márton Tonk (eds): Nations and National Minorities in the European Union. Scientia. Cluj - Napoca. 2009. 261.p. ISBN 978 973 1970 22 6]...... <i>Kulcsár László</i>	202
Table Of Contents/Abstracts	209

A felzárkózás tényezői az ír példa alapján

Vargáné Bosnyák Ildikó főiskolai adjunktus
Nyiregyházi Főiskola Gazdaság-és Társadalomtudományi Kar

ABSZTRAKT Írország az elmúlt évtizedekben jelentős változáson ment keresztül mind gazdasági, politikai, mind társadalmi szempontból. Ebben a tanulmányban az ír „gazdasági csoda” rögzös és igen hosszú útját szeretném bemutatni, melynek kezdete egészen az 1950-es évekre nyúlik vissza. Írország kapcsán arra keresem a választ, hogy sikerei mennyire köszönhetőek a Közösségi Strukturális Alapokból nyújtott nagy összegű támogatásoknak, s ha igen, milyen egyéb feltételek megléte volt még szükséges e példaértékű gazdasági növekedéshez. S valóban, e magas gazdasági növekedés mennyire tartható fenn hosszú távon, vannak e hátulütői és árnyoldalai, vagy valóban egy sikertörténetről beszélhetünk a kelta tigris kapcsán. Középponti kérdésként fogalmaztam meg, hogy a Strukturális Támogatások elnyerése önmagában hordozza-e a biztos és kiszámítható gazdasági fejlődést, illetve milyen következményekkel járnak azok egy adott gazdaságra vonatkozóan – természetesen a nemzeti sajátosságok figyelembe vételével.

KULCSSZAVAK felzárkózás, közösségi támogatások, konszolidáció, Írország

Bevezetés

Írország geopolitikai és etnikai helyzetéből adódón igen sajátos szerepben volt az elmúlt évszázadokban. Történelmi szempontból Írországban egy volt biztos: az igen erős angol (brit) hatás. Hatás a társadalomra, a politikai és gazdasági életre, a függetlenségre, a mindennapi életre.

Az ország 1948-ban nyerte el teljes függetlenségét, s ezt elérendő kiharadt a II. világháborúból is. A háború során igyekezett megtartani semlegességét annak ellenére, hogy gazdasági és társadalmi kapacitásai egyértelműen a brit és amerikai érdekeket szolgálták. A második világháborút követő néhány évben Írország felismerte, hogy szakítania kell addigi protekcionista gazdaságpolitikájával, s ha nem is teljesen megszüntetni, de engedményeket kell tennie e kérdésben. Írország ez irányú elhatározását erősítette, hogy a Nagy-Britannia aktív részvételével létrejött EFTA egyértelműen elzárkózott egy esetleges ír csatlakozástól, mondván, hogy nem hajlandóak támogatási alapot nyújtani „periférikus” országoknak, s a társulás csak fejlett ország tömörülése.

Írország egy kölcsönös függőségen alapuló háromszög egyik csúcsaként (USA - Nagy-Britannia – Írország) felismerte, hogy az integráció támogatása, csatlakozási szándékuk kinyilvánítása nem a szuverenitásuk feladását jelenti,

hanem kulcsot a felzárkózáshoz, a gazdasági növekedés fenntartásához, a hagyományosan ír húzó ágazatok megmentéséhez, s nem utolsósorban az angol befolyás lazításához. Ismeretes, hogy a korábbi évtizedekben több millió ír vándorolt ki az USA-ba, akik igen nagy társadalmi és gazdasági potenciállal bírnak az Újvilágban.

Út az EU-tagságig

Mindezen bonyolult nemzetközi kapcsolatok ellenére, vagy éppen eredményeként 1961. július 31-én Írország is beadta csatlakozási kérelmét a Közösséghez, mellyel kezdetét vette – némi huza-vona után - az Unió egyik sikertörténete, melynek tényezőit, körülményeit és eredményeit a következőkben szeretném ismertetni.

A csatlakozási tárgyalások másodszeri elakadása után - mely a francia vétónak köszönhető – 1973. január elsején teljes jogú közösségi tagállammá vált Írország. A csatlakozáskor kizárólag csak gazdasági érdekek játszottak szerepet, hiszen az integrációtól várták a gazdasági növekedést, a hagyományosan ír iparágak megmentését (juta és textilipar, gépgyártás, motor-összeszerelés, bőripar), az agrártermékek piacának biztosítását, s a külföldi működő-tőke beruházások növekedését. A közösségi, regionális politika keretein belül lehívott pénzek mellett a másik legfontosabb orvosságnak a külföldi működő-tőkét látták, amely lehetőséget adott a közösségi pénzügyi eszközök felhasználásán túl a foglalkoztatási nehézségek kezelésére is.

Az ír szándék valóban megvalósult. Egy igen dinamikus fejlődésnek lehetünk tanúi, amely egyedülálló a Közösség életében. Azonban ez a hihetetlen gazdasági fejlődés nem volt töretlen. Írország fejlődése három szakaszra osztható (Gálik, 2005): (1) 1973-1979: lendületes és nagymértékű változások a gazdaságban; (2) 1979-1987: a megtorpanás időszaka. Ezekben az években az ír gazdaság soha nem látott mélypontra „vegetált”; (3) 1987-től napjainkig: a modernizáció és a fejlődés időszaka, hiszen ekkora kezdtek beérni a gazdasági programok gyümölcsei.

Írország regionális politikáját tekintve az un. kohéziós országok sorába tartozik (Illés, 2008) Görögország, Portugália és Spanyolország mellett. E négy ország közös sajátossága az elmaradottságukban van, hiszen mind a négy ország fejlettségét tekintve jelentős lemaradásban volt csatlakozásukkor a többi országhoz képest. Ez a megállapítás két okból is igen fontos. Az egyik, hogy az általános nemzeti elmaradottság felszámolása és a regionális különbségek kiegyenlítése közötti feszültség mind társadalmi, mind politikai ellentéteket szült. A másik, hogy Írország tisztában volt saját helyzetével csatlakozását követően, s azzal is, hogy óriási lehetőséget kapott Európától a felzárkózásra. Azonban a tisztán látás ellenére a keleti bővítés vétója gyakran felmerült az ír

politikuskok között, amelynek eredményeképp kezdetben önzőséggel és hálátlansággal vádolták a szigetországot. Később azonban felismerve az elzárkózás veszélyeit, nyitni kezdett a Zöld Sziget ezen a területen annak érdekében, hogy továbbra is élvezze a beígért és folyamatosan teljesített közösségi pénzügyi támogatást, azaz a nettó haszonélvezői pozícióját.

Az első feszültség feloldására igen sajtáságosan került sor a kohéziós országokban, így Írországon is. Egyértelműen az nemzeti összjövedelem növekedését, az egész országra kiterjedő gazdasági növekedést előtérbe helyezték a regionális fejlődéssel szemben, hiszen a későbbi elemzések során láthatjuk, hogy máig igen jelentősek a régiók közötti különbségek a szigeten. A külföldi tőkeberuházások többsége a fejlett régiókon valósul meg, azokat mesterségesen nem terelik az elmaradott régiók felé, hiszen az ottani versenyképesség felzárkóztatása nem hozza meg nemzeti szinten a gyümölcsöt. Mind inkább a versenyképesség növelése, sem mint a felzárkóztatás a cél. A periférikus területeken – elsősorban uniós pénzekből – megvalósított beruházások csak igen szűk területen érezhetőek, elsősorban polgárokat megnyugtató, életszínvonal-emelő beruházások területén.

Az EU-csatlakozás után...

Írország csatlakozását követően a cél az ír makrogazdasági mutatók stabilizálása, javítása volt, s kevésbé kapott figyelmet a régiók közötti különbségek mérséklése. A közösségi támogatások nagy részét a mezőgazdaságban hasznosították, a mezőgazdasággal foglalkozó egyéni gazdálkodók kapták az 1,611 milliárd font támogatás 86%-át. (Horváth, 1998). A kiemelkedően magas fejlesztési összegeknek köszönhetően a mezőgazdasággal foglalkozók jövedelme közelített az iparban foglalkoztatott munkavállalók béréhez, azonban ennek ellenére az infrastrukturális körülmények és eltérő természeti adottságok eredményeként a fejlesztések más-más hatást értek el a keleti illetve a fejlett nyugati régiókban.

E régiók közti különbségek mélyülését a 80-as években tovább segítette a Közös Agrárpolitikában bekövetkezett változások, melyek eredményeként azok a gazdaságok, amelyek nem tudtak termékváltással, technológia-fejlesztéssel válaszolni a kihívásokra, kezdtek tönkremenni. E gazdaságok elsősorban a fejletlenebb keleti területeken helyezkedtek el, a nyugati régió gazdálkodói rugalmasabban alkalmazkodtak a megváltozott feltételekhez, pl. tejtermelési kvóták lefaragása, gabonaárak mérséklése stb. A térségek közötti eltérések mérséklésére végül a kormányzat egy intenzív vidékfejlesztési program kidolgozását és megvalósítását hajtotta végre, melynek során egy jelentős intézményi átalakulás is kezdetét vette az országban. Ennek lényege a mikro- és mezoszinten lévő szereplők bevonása volt a tervezési és végrehajtási

folyamatba. Az országban jelentős összegeket fordítottak az EMOGA kereteiből az ír mezőgazdaság támogatására, melynek eredménye a fentiek függvényében – regionális különbségek mélyülése – vitatható a sikerek ellenére is: jövedelmek emelkedése, az elvándorlás megállítása.

A csatlakozást követő évek másik fő finanszírozási forrása a KAP mellett az ERFA volt, melynek keretében 1,302 milliárd ECU került folyósításra Írország részére. A támogatások 1989-ig is nőttek, évenként kb. 100 millió ECU-val, azonban a támogatások dinamikus növekedése csak a következő időszakban, 1989-et követően figyelhető meg. A támogatás 75%-át az infrastruktúra fejlesztésére fordította a kormányzat, míg a fennmaradó 25% pedig iparfejlesztés címén került kiosztásra.

A felzárkózás folyamata 1989 után

A kezdeti sikerek után azonban 1988-ban nagy kudarcokkal találta szemben magát Írország. A kudarcok oka elsősorban a világgazdasági folyamatokban kereshető, hiszen az olajválság Írországot is súlyosan érintette, valamint az EU déli bővítése is elterelte a figyelmet Írország kényes helyzetéről. A már korábban említett Közös Agrárpolitika keretében végrehajtott reformok is érzékenyen érintették a tagállamot.

A folyó fizetési mérleg hiánya meghaladta a GDP 3%-át, az infláció csaknem 20%-os volt¹ (Kovács 1999).

Az ipar helyzete rosszabbodott, a foglalkoztatottak száma csökkent (Hajós, 2006). A déli bővítés nem csak Írországtól, hanem a Közösségtől is új hozzáállást követelt meg, s nem csak a regionális politika területén. 1989-ben a korábbi fejezetben említett Delors-Terv (1-2) alapjaiban változtatta meg a strukturális politikát, melyhez alkalmazkodva Írországnak is új koncepciót kellett kidolgoznia felzárkózásának érdekében. Persze legfőbb oka az volt, hogy korábbi nettó haszonélvezői pozícióját a jövőben is fenntartsa, s ha más címen is, de hasonló vagy éppen emelkedő összegeket tudjon lehívni a Közösség kasszájából. A Strukturális Alapok közösségi megreformálását követően Írország is politikát váltott, s igyekezett felmérni korábbi gazdasági nehézségeinek eredményeit, azok helyrehozatalának módjait.

Alkalmazkodva az Unió modernizációjához Írország újrapozicionálta magát. A reformot követően egész Írország területét az 1. célcsoportba sorolták, hiszen egy régióban sem érte el a GDP az EU átlag 75%-át, s emellett – nem mellesleg – egyik makrogazdasági mutató sem közelítette meg a közösségi szintet. Az 1987-es stabilizáció legfontosabb elemei a közösségi fejlesztési támogatásokon túl a külföldi tőke térhódítása, az oktatási rendszer

¹ <http://ddp-ext.worldbank.org/ext/DDPQQ/report.do?method=showReport>

modernizációja, a fiskális konszolidáció és a szociális partnerség kiváló és máig egyedülálló modellje. A kiugró gazdasági fejlődés okait külső és belső tényezőkre lehet osztani. Sweeney (1999) külső tényezőnek definiálja az Unióban és világgazdaságban lezajlott kedvező folyamatokat, a nagyarányú közösségi transfereket, valamint a külföldi tőkeberuházások térhódítását.

Az ír kormány az új programot 1987-ben fogadta el a gazdasági szereplők legfontosabb szerveivel egyeztetve „Nemzeti Felemelkedés” (Programme for National Recovery) néven. E program a már korábban lerakott, kiváló alapokra történő építkezés sarokköve volt, melynek elemeiről a következőkben részletesen szólok. A nagyarányú állami kiadás visszaszorítása mellett a nagy összegű fejlesztési pénzek elköltése volt a siker kulcsa. De nézzük sorban azokat a tényezőket, amelyek az ír csodáig vezettek.

Fiskális konszolidáció

Szigorú állami gazdaságpolitika részeként valósították meg a szintén szigorú fiskális és monetáris intézkedések sorát. Az ír font 1986-os leértékelése adta meg az utolsó „löketet”, mely után jelentős mértékben csökkentették a jóléti kiadásokat, az állami szektorban foglalkoztatottak számát. 1986-1989 között a GNP 21,6%-ról 17,7%-ra csökkent, 1997-ben már csak 15% volt ez az érték (Artner, 2000).

Az állami foglalkoztatottak állásuk megszűnése után vagy az egyre növekvő számú külföldi vállalatoknál találtak munkát, vagy a hazai vállalatoknál helyezkedtek el. 1987-1989 közötti időszakban a nagyarányú munkanélküliség miatt sokan kivándoroltak, de sokan haza is tértek egy jobb élet reményében. A nettó emigráció 1989-ben 35 ezer fő körül alakult (Artner, 2000). Ezután a kivándorlás kezdett lelassulni tekintettel arra, hogy az ír tulajdonban lévő iparágak foglalkoztatottsága 1990-től 20%-kal nőtt (Gálik, 2005). A restriktív gazdaságpolitika része volt továbbá a vállalati nyereségadó csökkentése 40%-ról 16%-ra, melynek célja a beruházások ösztönzése volt, s nem utolsó sorban a munkanélküliek foglalkoztatása ezekben a vállalatokban. A gazdaságpolitika sikeresnek bizonyult, hiszen stabilizálódott az ír gazdaság külső és belső egyensúlya, azonban ennek ára volt. A szigorító intézkedések feszültségeket eredményeztek a társadalomban a kezdeti magas munkanélküliség és elvándorlás miatt. A GDP emelkedése töretlen maradt, a konszolidációt követően – a későbbi kedvezőtlen világgazdasági folyamatok ellenére is – növekedett. Egyes vélemények szerint (Artner, 1997) Írországból azonban a jelentős külföldi működőtőke beruházások következtében jelentősen eltérnek a GDP és GNP adatok, így a GDP vizsgálata nem adhat teljes körű képet az

ország gazdaságáról². A kiadások csökkentése elsősorban a munkaerőpiachoz kapcsolódó és egyéb jóléti kiadások csökkentését jelentette. A későbbiekben is említett szociális egyeztetés útján sikerült korlátozni a bérnövekedés nagyságát, átlagosan 2,5%-ban állapodtak meg a felek. A sztrájkoknak a közös megállapodás miatt sikerült így elejét venni.

A Világbank adatai igen szemléletesen mutatják, hogy milyen mélységeket és magasságokat járt be az inflációs ráta a 70-es évektől, s végül a 1989-es konszolidációt követően – bár a világgazdasági recesszió kapcsán némileg megtorpanva – hogyan stabilizálódott (1975-ben elérte a 20 %-ot, míg 1990-ben a 0 %-ot, 2007-re pedig 3 % körül mozgott)³. Csökkentették ugyanakkor a munkanélküli segély nagyságát, az átlagjövedelem korábbi 77%-áról lecsökkentették 64%-ra (Hajós, 2006). Emellett korlátozták a folyósítás feltételeit és időtartamát is. A másik, a munkavállalók számára kedvező intézkedés a jövedelemadó kulcsok és társadalombiztosítási járulék csökkentése volt. 35%-ról 31%-ra csökkentették 1994-re, majd ezután további két százalékkal csökkentették 29%-ra.

A stabilizációt követően dolgozták ki a Community Employment nevű programot, melynek keretében a munkavállalók, munkaadók és érdekképviseleti szervek határoztak meg közös álláspontokat a bér-befagyasztás következtében kialakuló feszültség oldására.

Szociális partnerség

E feszültség feloldására – az akkor már harmadjára kormányon lévő Charles Haughey – kidolgoztatta az un. „társadalmi partnerség” programját. E program csak úgy, mint az utána következők három évre szóltak, melyben a munkaadók, a kormány és a szakszervezeti képviselőn keresztül a munkavállalók egyeztettek a bérekről, a munkakörülményekről, valamint a bérek növekedési üteméről. A cél a legfontosabb gazdasági szereplők bevonása volt a döntéshozatalba, mely során helyt kapnak az érdekképviseleti szerveken túl a magángazdaság szereplői is. (Gálik 2005, Hajós 2006):

A programok mindegyike tartalmazott konkrét intézkedéseket bérnövekedésre, illetve adókulcsok meghatározására vonatkozóan. A Nemzeti Felemelkedés Programja az európai átlagtól alacsonyabb 2,5%-os bérköveteléseken túl rögzítette az állami kiadások csökkentését, melyért cserébe a kormányzat vállalta a legszegényebbek támogatását, s a pillanatnyi jóléti kiadások nagyságát is garantálta. A munkavállalók a hosszú távú versenyképesség fenntartásának érdekében vállalták az alacsonyabb

² (http://www.cso.ie/releasespublications/documents/statisticalyearbook/2002/economy_2002.pdf).

³ (<http://ddp-ext.worldbank.org/ext/DDPQQ/report.do?method=showReport>).

jövedelmeket. 1997-ig a programok többnyire bérkövetelések rögzítéséről szóltak. A fordulat a Társadalmi Integráció, Foglalkoztatás és Versenyképesség Programjában következett be, melynek megfogalmazását és kialakítását széles körű társadalmi egyeztetés előzte meg. A korábbi három – munkavállalók, munkaadók és kormányzat – szereplőn kívül már a társadalmi élet szereplőit is meghívták az egyeztetésre, köztük az egyenjogúságért küzdő szervezeteket, az egyházat, s számos civil szervezetet is. Elsősorban társadalmi problémákról esett szó az egyeztetés során, úgy mint szegénység, nők egyenjogúsága, hosszú távú és strukturális munkanélküliség felszámolása, valamint az oktatási rendszer reformja. Az ezt követő programok e kiterjesztett kérdéskör mentén kerültek a későbbiekben megfogalmazásra, célként állítva egy hosszú távon fenntartható gazdasági és társadalmi növekedést. E széles körben kiterjesztett szociális partnerség, társadalmi egyeztetés képezi az ír növekedési modell alapját, mely során a felek kerek asztal mellett dönthetnek áldozatvállalásukról, követeléseikről a későbbi sikerek reményében. A kormányzat egyértelmű engedményeket tesz, de a részletes tájékoztatás lehetőséget ad arra is, hogy a szükséges gazdaságpolitikai intézkedések maradéktalanul megvalósuljanak társadalmi ellenállás híján. Az együttműködés ilyen formája biztosítja az ország versenyképességének fenntartását illetve növelését (Cinnéide 1993).

A külföldi működőtőke-beruházások

A külföldi tőkeberuházások növekedése szorosan nem függ össze Írország Európai Uniói tagságával, hiszen a multinacionális vállalatok már közvetlenül a második világháborút követően felfigyeltek Írorszagra. Az 1950-es évekig ír tulajdonban csak a nem túl sikeres üzletágokban működő vállalatok voltak, leginkább az élelmiszeripar, textilipar stb. területén. A multinacionális vállalatok így nem ezekben az iparágakban működtek, hanem leginkább az infokommunikációs és gyógyszeripar területén tevékenykedtek. A multinacionális vállalatok térhódításának egyik oka a már korábban említett brit-amerikai-ír kapcsolati háromszög, melynek kapcsán az USA elsősorban földrajzilag, de politikailag is alkalmasnak tartotta a szigetországot befektetések megvalósítására. Ebben nagy szerepe volt a szigetország angol anyanyelve, hiszen így az amerikai vállalatok meghonosodásának nem voltak nyelvi és – igazából – kulturális akadályai sem. Az Egyesült Államokon kívül beruházást hajtottak végre még Nagy-Britannia és Németország. Részesedésük az összes FDI-n belül rendre: 40%, 16%, és 15% (Gálik 2005).

A külföldi tőke Írországba történő vonzásával céljuk a gazdasági növekedés ösztönzése volt, amely sikerült mindaddig, amíg az ország GDP-jét, és nem GNP-jét vizsgáljuk. A külföldi tőke támogatása intézményesített formában történt a szigetországban, hiszen az 1949-ben létrehozott Iparfejlesztési

Ügynökség feladata nem csak a külföldi tőke iparban történő beruházásainak segítése volt, hanem általában egy ipartámogató politika kidolgozása és végrehajtása. Az export-alapú gazdasághoz azonban még hiányzott néhány kulcsfontosságú lépés, amelyet a Zöld Sziget meg is tett: (1) 1957-ben a Nemzetközi Valutaalap tagja lett (2) 1965-ben aláírták Angliával a szabadkereskedelmi egyezményt (3) 1966-ben csatlakozott a GATT-hoz.

A Shannon Szabad Légikikötő Fejlesztési Társaság által létrehozott első vámmentes ipari park jelentette az ír regionális politika alapkövét (Horváth 1998), melyet a későbbiekben több is követett. A Shannon-i Ipari Park azonban nem zárkózott be, hanem felvállalta a körülötte lévő feladatokat. Hatására a közelben lévő Limerick város fejlődése ugrásszerűen indult meg, kiépültek az iskolák, ahol az ipari parkban működő vállalatok munkaerő-szükségletének megfelelően dolgozták ki a képzéseket, míg a magasan kvalifikált dolgozók többsége a fővárosból érkezett. Jelentősen építettek a térség kisvállalkozásaira, akik mint beszállítók jelentek meg a termelési láncban. Az e fajta partnerség a legjobb példa egy alulról történő kezdeményezés sikerére, hiszen mint már említettük számos ellenzője akadt a külföldi vállalatok térhódításának és az ilyen irányú kezdeményezéseknek.

A politikai nyomás erősségét bizonyítja a Shannon sikerén felbuzdulva kidolgozott Buchanan-jelentés kudarca, mely a növekedési pólusok megnevezését, a főváros és környéke fejlesztési eszközökkel történő nem-ellátását tartalmazta, ami alapjaiban sértette a dublini székhelyű politikusok érdekeit (Horváth 1998).

A külföldi tőke arányának növekedését azonban nem sikerült megakadályozni, sőt. Különböző engedményeket tettek ezek támogatására (Hajós 2006 és Artner 2000). A támogatásokat ki is használták maximálisan a külföldi vállalatok, különösen éltek a profitrepatriálás eszközével. Értékesítési árbevételük 38%-a maradt a szigeten, a többi egyéb formákban mind kiáramlott Írországból (Artner 2000). A különböző támogatások eredményeként az OECD országokból érkező befektetések száma jelentősen növekedett az 1990-es években. (Barcza 2001, Hajós 2006). Míg 1974-ben a GDP 1,74 %-át tették ki a külföldi működőtőke beruházások, addig 2000-re már a 26,91 %-át, 2003-ra pedig némi megtorpanás után 17,3 %-ot. A stabilizációt megelőzően nagy mértékben csökkentek a külföldi beruházások, majd a konszolidáció eredményeként ugrásszerűen növekedtek. A külföldi tőkeberuházások aránya 2000-ben érte el csúcspontját, amikor is az ír GDP 26%-ának megfelelő volt. Ezután a világgazdasági trendekhez igazodva csökkentek, 9 százalékponttal⁴.

Érdemes még e kérdéskör kapcsán megvizsgálni az FDI iparágankénti megoszlását is. Mint ahogy már a fentiekből kiderült az ír gazdaság jelentősen

⁴ (http://globalis.gvu.unu.edu/indicator_detail.cfm?Country=IE&IndicatorID=19)

kettészakadt a külföldi befektetések eredményeként, hiszen az ír vállalatok többnyire a könnyűipar területén képviseltették magukat, míg az amerikai és brit vállalatok pedig az információtechnológiában, a telekommunikációban és a gyógyszeriparban. Ezek a külföldi vállalatok majd mindegyike elsősorban világgazdasági piacra termel, tehát exportra, míg a hazai nagyvállalatok csak a belső piacokra gyártanak termékeket. E dualitás beszállítói kapcsolataikban is megtalálható, hiszen a külföldi vállalatok beszerzési forrásai szintén nem a szigetországban találhatóak, így Írország számukra csak egy termelési helyet jelent földrajzilag, kedvező fekvést és olcsó munkaerőt, mellyel könnyedén elérhető a közösségi piac, az Unió ma már közel fél milliárd lakosa. (Hajós 2006) Ezt az állítást támasztja alá az is, hogy ezek a vállalatok csak termelésüket hozták a Zöld Szigetre, különösebb nagy technológiai befektetéseket nem hajtottak végre, s nem is volt céljuk a hazai innováció felpozícióba hozása. A külföldi cégek beszállítói hálózatokat szinte egyáltalán nem építettek ki, ez a feladat a hazai iparágakra marad(t). Persze azért a jelentős külföldi befektetések pozitív hatásai sem maradtak el. Már volt szó róla, hogy ezek a vállalatok alkalmazták a hazai iparágak hanyatlásának következményeként munkanélkülivé vált embereket, s jelentősen javultak a hazai vállalatok vezetési és kulturális szokásai, új, a régebbinél korszerűbb vállalati menedzsment szemlélet alakult ki.

A közösségi pénzügyi támogatások

Írország csatlakozásának kevésbé titkolt célja volt az Unió Alapjaiból lehívható pénzügyi támogatások széles körének megszerzése, amelyet őszintén bevallva sikeresen is teljesített. Írország csatlakozását követően a kohéziós országok sorába tartozott rossz gazdasági mutatói miatt, s nagymértékű támogatásra számíthatott a Közösségtől. Kezdetben, mint ahogy azt fentebb adatokkal be is mutattam, a támogatások nagy része a mezőgazdaságba áramlott, majd az agrárpolitika modernizációjával Írországnak új területeket kellett találnia, amelyek jogosultak a közösségi támogatásra. Kapóra jött Írország számára az 1989-es reform, hiszen ennek értelmében egész Írországot az 1. célcsoport kitűzése alá sorolták be, azaz egy főre jutó GDP-je nem érte el a közösségi átlag 75%-át, így minden régiója jogosult volt támogatásra.

A közösségi támogatások összes fejlesztési forrásokon belüli arányáról a két költségvetési időszakot (1989-1993, 1994-1999) összehasonlítva elmondható, hogy a stabilizációt követő időszakban, valamint 1994-től a GDP csaknem 6%-át fordították különböző fejlesztésekre. Csökkentek azonban a második időszakra az ERFA, ESZA és EMOGA támogatásai és nőtt a Kohéziós Alapból történő kifizetés nagysága (Horváth, 1998).

Az adatokat áttanulmányozva megállapítható, hogy a közösségi források növekedésével a nemzeti hozzájárulás nagysága a második időszakra átlagosan évi 130 millió ECU-val csökkent, amely a GDP-hez viszonyítva is komoly visszaesést mutat. A tagállami kiegészítés Írország esetében elsősorban a hazai iparágak hanyatlásának köszönhető, míg a közösség által meghatározott összegek egyenletessége a több évre szóló közösségi költségvetés eredménye. Az 1989-es reformot követően Írország egész területét az 1. célcsoport alá sorolták, ami azt jelentette, hogy minden térségében felhasználhatóak a Közösségtől kapott pénzügyi eszközök. Gyakorlati következménye e változásnak az volt, hogy Írországnak csak egy Nemzeti Fejlesztési Tervet kellett készítenie, melyben a nemzeti érdekeknek megfelelően határozták meg a prioritásokat és nem régió szinten. Természetesen ez nem felelt meg a közösségi gyakorlatnak, s éles bírálatot is kapott az ország az Európai Bizottságtól, azonban az ország hátrányos és speciális helyzetére hivatkozva sikeresen tért ki az akkori kormányzat a figyelmeztetés elől.

A pénzek elosztása szintén kormányzati szinten történt. Felelőse a pénzügyminisztérium volt, regionális hatóságok nem igazán szóltak, szólhattak bele. Ha ki is alakultak regionális intézmények, akkor azok szerteágazóak, területileg és tematikailag dekoncentráltak voltak.

Az infrastruktúrára fordított összegek célja a közutak hosszának növelése, a víz és csatornahálózat kiépítése volt a szállítási költségek csökkentése céljából, amely a külföldi tőke megtartásához volt elengedhetetlenül szükséges. Az infrastrukturális projektek eredményeként 2000 km utat újítottak fel, számos vasúti és vízi vonalat alakítottak ki és korszerűsítettek, de pl. a cork-i vagy shannon-i reptér is e prioritás keretében épült fel.

A termelés prioritás alatt kimondottan ipartámogatást értettek, cél a termelékenység növelése, a munkahely-teremtő beruházások végrehajtása és támogatása, a hozzáadott-érték növelése volt. Kiemelten fontos feladatnak tekintették a hazai kis- és közepes vállalatok támogatását, valamint a kutatás-fejlesztés és innováció bővítését.

A humán erőforrás fejlesztés alatt elsősorban a képzések modernizálását kellett érteni, valamint korábban a mezőgazdaságban foglalkoztatottak tovább- vagy átképzését. E prioritás keretében a közösségi pénzek felhasználása kb. fél millió lakost érintett, míg a második időszakban már kb. 640.000 főt (Horváth 1998). Alapvető célként fogalmazták meg a képzettek arányának növelését minden korosztályon belül.

A fejlesztési források felhasználása – az előzőekből is jól kitűnik – ágazatokhoz kapcsolódtak és nem régiókhoz. Egyik időszakban sem, tehát sem 1999 előtt, sem azután nem fogalmazták meg egyértelműen, térségekhez kapcsolódó regionális fejlesztési célokat, nem tűztek ki egzakt elérhető eredményeket a nyugati, szegényebb, iparilag fejletlenebb területek számára, s nem pozicionálták egyértelműen Dublin helyzetét sem. Némi változás

megfigyelhető volt 1994-től, azonban a prioritások nagyjából ugyanazok maradtak (Horváth 2001): (1) a termelési kapacitások fejlesztése; (2) gazdasági infrastruktúra fejlesztése a versenyképesség növelése céljából; (3) szakképzési rendszer modernizálása; (4) helyi kezdeményezési potenciálok támogatása.

A szigetországban természetesen jelentős eredményeket vártak el a közösségi támogatások felhasználását követően úgy, mint: GDP növekedés, kereslet-növekedés, foglalkoztatás növekedése, fenntartható fejlődés (Honohan - Walsh 2002).

Az ipar- és infrastruktúra-fejlesztés központi szerepet kapott e költségvetési ciklusban is, a gazdaság felgyorsítása, a versenyképesség növelése volt a cél. A kitűzött célok finanszírozása négy forrásból történt. Az állam 22 %-ot, a közintézmények, 21 %-ot, a magánszféra 18 %-ot, az Európai Unió pedig 39 %-ot finanszírozott. A közösségi finanszírozás aránya a GDP majd' 6%-át jelentette, tehát kiugróan magas volt a közösségi támogatások aránya a többi tagállamhoz képest is (Hajós 2006). Írország az egy főre jutó támogatási összeg területén mindig az elsők között volt, e tendencia csak a 2000-2006-os költségvetési ciklusban változott.

A szigorú gazdaságpolitikának valamint a közösségi támogatások széles körének meg volt az eredménye a tagállamban. Az iparfejlesztés területén szép eredményt ért el Írország, hiszen a kutatás-fejlesztés támogatása a GDP-hez viszonyítva jelentősen nőtt a két költségvetési időszakban (0,65 %-ról, 0,82 %-ra), s a beruházás ösztönzés eredményeként összesen 38.000 új munkahelyet teremtettek. A költségvetési K+F ráfordítások aránya szintén nőtt, 1 %-ról, 1,3 %-ra, az ipari hozzáadott érték pedig kb 40 %-kal, 11973 M ír fontra. (Horváth 2001)

Az infrastruktúra-fejlesztés a 2. időszakban volt sikeresebb, melynek során a főútvonalak kiépítettsége a korábbi 35%-ról 53%-ra emelkedett, 45 millió fonttal növekedett a vasúti forgalom bevétele, majd másfélszeresére, 128.000 tonnára a vasúton szállított termékek nagysága, s 15%-kal csökkentek a vízi közlekedés díjai⁵.

---

⁵ Community Support Framework. Ireland. 1994-1999. 173.oldal.

Az új korszak: 2000-2006

Láthatjuk, hogy az ír gazdaság fejlődésének gyökerei egészen az ötvenes évekig nyúlnak vissza, s közösségi csatlakozása csak racionálisabbá tette a vezetők gondolkozását, s nemzetgazdasági célok szolgálatába állították a közösségi Alapokból lehívható pénzeket. 2000-et követően azonban – már az előző Nemzeti Fejlesztési Terv bírálatából okulva – Írország felismerte, hogy nem nyújthat be újabb gazdaságpolitikai programot regionális köntösbe bújtatva, hiszen a bemutatott eredmények következtében kikerült Írország az 1. célkitűzés által támogatott országok köréből. Azt is felismerte, hogy versenyképességének növeléséhez szükséges az Unió források nagy aránya, ha nem is a korábbi évekhez hasonló mértékben, de mindenképpen a lehető legtöbbet kell lehívnia lehetőségeihez képest.

A „Régiók Európája” felhívás Írországban is gyökeret vert, mégpedig oly módon, hogy a korábbi 7 régió helyett két régióra osztották fel az országot, melyek egyvelegét képezték a fejlett keleti és fejletlenebb nyugati területeknek, hiszen ez a fajta dualitás a fejlesztéseket követően is megmaradt sőt, mélyült.

Egyik régió a BMW (Border-Midlands-West) volt, míg a másik az S+E régió (South+East). A két régió fejlettsége jelentősen eltér az S+E javára, hiszen a keleti térség állítja elő a GDP nagy részét, több regionális centrum is található itt, s ennek következtében a városi lakosság nagy része is itt él.

Az első Nemzeti Fejlesztési Tervvel ellentétben nem tíz, hanem hat működési programot (MP) dolgoztak ki. A régiókra történő működési program kidolgozása már jelentős lépésnek számít Írország esetében, hiszen a korábbiakban csak nemzetállami szintre fogalmaztak meg efféle fejlesztési területeket. A régiók integrációjának eredményeként mindkét régió jogosult maradt továbbra is közösségi támogatásra (hiszen a hét régiós felosztás fenntartása esetén két régió már túllépte az főre jutó GDP tekintetében a közösségi átlagot, s csak kettő nem érte el annak 75%-át). A költségvetési időszakban lehívott források 33%-át a BMW régió kapta, míg a 77%-át az S+E (Horváth 2001). A BMW régió továbbra is az 1. célkitűzés keretében juthatott támogatáshoz, míg a fejlettebb S+E régió átmeneti támogatás formájában részesülhetett az Alapokból. Az előbbieken kívül természetesen Írország továbbra is részesülhetett a Kohéziós Alap pénzügyi eszközeiből is.

A 2000-2006-os időszak csak a termelékenység tekintetében hozott áttörő sikert, azonban a többi mutató esetében (egy főre jutó GDP, foglalkoztatási ráta, munkanélküliségi ráta) megfigyelhető a kiegyenlített és stabil javulás. A termelékenység javulása a külföldi beruházások további növekedésének köszönhető. A termelékenység gyorsabb ütemben nőtt a vizsgált időszakban, mint az egy főre jutó GDP nagysága⁶. Az egy főre jutó GDP alakulása mellett

⁶ (http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/eurostat_tablak/ecobac/eb011.html);

napjainkban szinte már kötelező a Human Development Index (HDI) alakulásának a bemutatása is. Írországot vizsgálva megállapítható, hogy az egy főre jutó GDP növekvő tendenciája mellett a HDI is növekvő trendet mutat 2004-ig, utána némi stagnálás figyelhető meg. A HDI értékek EU-s viszonylatban igen magasnak tekinthetők, amelynek oka az oktatás és képzés színvonalának emelésében és az egy főre jutó jövedelem emelkedésében kereshető. Lényeges e mutató alakulásának is az elemzése, hiszen a gazdasági elemeken túl ez már társadalmi elemeket is hordoz magában, azaz az életszínvonal mérésére sokszor alkalmasabb, s így pontosabb, mint az egy főre jutó GDP adatokból történő messzemenő következtetés⁷.

E néhány makrogazdasági mutató nem csak objektíve, hanem relatíve – a többi tagállamhoz képest is – kedvezőnek tekinthető, s ez alapján biztosan kimondható, hogy a 2000-2006-os időszak eredményesen zárult az ír gazdaság számára, melynek egyik kulcstényezője a rafináltan fenntartott EU-s támogatások nagysága a keleti bővítés ellenére is. Természetesen az írek tisztában vannak vele, hogy a 2007-2013-as időszakban többnyire magukra maradnak, s kezdenek nettó befizetővé válni. Ennek számos konzervatív párt és érdekképviseleti szerv hangot is adott (Zöldek, Ír Farmerek Szövetsége, Ír Munkaadók Konföderációja pacifisták, katolikusok), azonban a kezdeti népszavazás sikertelenségének nemzetközi negatív visszhangja felrázta az ír kormányt, s kampányba kezdve a második népszavazás sikeresnek bizonyult a várható közösségi támogatások csökkenésének ellenére. A Nizzai Szerződés ratifikálása így szabad utat kapott.

A támogatások csökkenése mellett érzékenyen érintette az ír gazdaságot az ezredfordulót követő 2-3 évben a világgazdaságban bekövetkező recessziós időszak, mely a fenti mutatók alakulásának megtorpanását eredményezte, vagy inkább mondjuk úgy, hogy a mutatók normális szintre történő állását, hiszen e túlfűtött gazdaság hosszú távú fenntartása mindenki előtt – titkon vagy nyíltan – kétséges volt. E nehéz időszak elsősorban az információtechnológia ágazatának válsága miatt következett be a tagállamban is, s ezzel az export csökkenésének tovagyrúzó hatása a foglalkoztatásra, a külföldi tőke beruházásokra, a fogyasztási keresletre, s végső soron a gazdasági növekedésre is hatással volt.

---

http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/eurostat_tablak/ecobac/eb021.html

⁷ (http://hdr.undp.org/en/media/HDI_2008_EN_Complete.pdf)

Az érem másik oldala

Írország elmúlt félévszázados történelmét megvizsgálva mindenképp sikertörténekről beszélhetünk, s egy olyan gazdasági növekedést biztosító modellről, amely szinte egyedülálló az Európai Unió történelmében. A gazdasági növekedés alapját egy jelentős nemzetközi tőkebefektetéssel párosuló szigorú fiskális politika jelentette, mely mindenképpen egy olyan hosszú távon is tartható fejlődési pályára állította a Zöld Szigetet, mely magában hordozta a gazdasági fejlődést, a társadalmi kiegyensúlyozottságot, s egy politikai kiszámíthatóságot. De valóban így van?

A fenti gazdasági növekedést biztosító elemek vizsgálatakor már említettük a hátrányokat, de most nézzük ezeket egy csokorba szedve Artner (2007, 2008) cikkei alapján. A Zöld Sziget fejlődési pályára találásának egyik legfontosabb tényezője a külföldi működőtőke befektetések ugrásszerű növekedése volt, s egyben ez is jelenti problémáinak nagy részét. Mint ahogy már fentebb részletesen ismertettem a nemzetközi tőke nagy része ugyanazon iparágakba koncentrált, s jelentős hányaduk az Amerikai Egyesült Államokból érkezett és nem az Unióból. Az előbbi a gazdaság kettészakadásához vezetett, hiszen az infokommunikációs iparágakon kívül rekedtek a hazai cégek, azaz a hagyományos ír iparágakban működtek a többnyire kis és közepes vállalatok, amelyek elsősorban a nagyvállalati tőkével szemben nem exportra, hanem csak belföldre termeltek. A duális gazdaság kétféle függőséget okozott Írországnak. Egyrészt Írország ki volt szolgáltatva ezen amerikai vállalatok termelésének és termelékenységének, foglalkoztatásban betöltött szerepüknek, azaz gazdasági fejlődése jelentős mértékben függött ezektől a nemzetközi vállalatoktól. Másrészt a belföldre, vagy maximum a brit piacokra termelő hazai cégek (KKV-k) pedig a font árfolyamától függően tudták értékesíteni termékeiket, vagy kimondottan csak hazai piacon tudtak azokon továbbadni.

Írország makrogazdasági mutatóit érzékenyen érintette továbbá a külföldi cégek által végrehajtott profitrepatriálás, mely negatívan hatott a Zöld Sziget külső egyensúlyára. Az FDI alakulásának görbéje, valamint az ír gazdasági növekedése majdhogynem szigorúan követi az USA fejlődésének alakulását, amely egy újabb bizonyítéka Írország függőségének. A termelékenységi és GDP adatok pozitív alakulásában tehát a legnagyobb szerepe ezeknek a nemzetközi vállalatoknak van, s elhomályosítják a hagyományosan hazai iparágakban működő kis- és közepes, illetve nagyvállalatok kevésbé sikeres működését: alacsonyabb termelékenység a nagyarányú foglalkoztatás ellenére, függőség a nemzetközi piactól, csökkenő termelési volumen.

A másik nagyon fontos kérdéskör, amelyet alaposan körül kell járni az ír gazdasági csoda kapcsán, az az elmúlt 50-60 évnek a társadalmi hatásai, az életszínvonalra gyakorolt következményei. A statisztikai adatok ismertetésekor kitértem a HDI mutató hosszú távú idősorára is, amely első ránézésre

mindenképp jónak mondható tekintettel a folyamatosan emelkedő, s nemzetközi viszonylatban is kiválónak tartott trendre. Ettől érdemes azonban részletesebb elemzést is elvégezni.

Artner (2008) részletesen bemutatja a társadalomban kialakuló, s úgy tűnik egyre mélyülő problémákat, mely mindenképpen e duális gazdaság kialakulásához, vagy legalábbis annak következményeihez köthető. A Közösségre vonatkozó elemzéseim során a legalacsonyabb illetve a legmagasabb jövedelemmel rendelkezők 20%-a közötti különbségeket vizsgálva elmondható, hogy Írország kezdetben megtartva az EU átlaghoz közelítő pozícióját mára elvesztette⁸. Az 5,1-es ráta azt jelenti, hogy a társadalmi rétegek között jelentős szakadék alakult ki jövedelem tekintetében, azaz a társadalmi jövedelmi egyenlőtlenségek mélyültek. A szegénységi rátát tekintve Írország kimondottan rossz helyzetben van a 13%-os rátával, szemben az EU átlag 9%-ával (Artner 2008). Ezen mutatók kedvezőtlen alakulásának oka abban kereshető, hogy a bérek és jövedelmek a GDP nagyjából 50%-át teszik ki a 90-es évektől kezdődően, azaz a ténylegesen dolgozók egyre kevésbé részesülnek az általuk megtermelt értékből.

Ezek a számok annak a fényében még kritikusabbá válnak, hogy az ezredfordulóig jelentősen nőtt az ír dolgozók által ledolgozott órák száma, azaz a növekvő munka mellett jelentősen romlottak életminőségi tényezőik. Következményként nem meglepő a deviáns viselkedési formák megjelenése a társadalomban, mely nem csak az egészségügyi mutatók romlásáért felelősek, hanem jelentős arányt képviselnek a halálozási okok között is (pl. alkoholizmus, drogfogyasztás, öngyilkosság, idegrendszeri betegségek, depresszió stb.) (Artner 2008).

Összefoglalás

Írország közel 60 éves történelmében nem csak sikerek, hanem kudarcok is voltak, amelyek azonban szintén Írország javára váltak, hiszen tanultak a hibákból, s igyekeztek azokat a későbbiekben kiküszöbölni. E hihetetlen fejlődés alapjai nem a Közösségi csatlakozással teremtődtek meg, sokkal inkább a magas arányú külföldi tőkeberuházásokkal. A fejlődés motorjai a szigorú fiskális konszolidáció, a külföldi tőkeberuházások támogatása, az oktatás modernizációja és nem utolsósorban a Közösségtől kapott fejlesztési támogatások voltak.

Írország sikeresen alkalmazta a következetes és széles társadalmi réteggel bíró, ám megszorító gazdaságpolitikát, mely egy sok tagállam által irigylésre méltó társadalmi konszenzus eredményeként jött létre. A fiskális megszorítások

---

⁸ (http://portal.ksh.hu/pls/ksh/docs/hun/eurostat_tablak/socohe/sc010.html)

a gazdasági mélypont után az 1987-es stabilizációval kezdődtek, mely után a makrogazdasági adatok jelentős mértékben javultak. A közösségi támogatások – a többi tagállaméhoz képest – magas aránya szintén katalizátorként működött az ír gazdaságban, azonban nem mint varázspálca. Több tényező összejátszására is szükség volt. Egyrésztől kapóra jött Írországnak a közösségi kohéziós politikai támogatások felosztásának korábbi gyakorlata, mely alapján egész Írország – kvázi egy régióként – jogosult lett az 1. célkitűzés forrására, így kikerülve a regionális operatív programok kidolgozását. Ezek híján a Közösséghez benyújtott Nemzeti Fejlesztési Terv tulajdonképpen nemzetgazdasági elképzelések közösségi finanszírozásáról szólt, nem pedig regionálisról. Másrésztől, Írország a többi tagállamhoz képest – Görögország, Spanyolország és Portugália mellett – kimondottan szegény országnak számított, így kényelmesen élvezhette a „gazdagabb” tagországok támogatását.

E két tényező eredményeként Írország az 1989-1993, és az 1994-1999-es költségvetési ciklusokban nettó haszonélvezői pozícióba került, s finanszírozhatóvá váltak – az Unió megkötései mellett vagy éppen ellenére is – a nemzeti gazdaságpolitikai célkitűzések. E két tényező kiegészült egy igen fontos – a társadalmi mellett jelen lévő – általános nemzeti elkötelezettséggel a közös valuta felé, amely Írország számára nem cél, hanem eszköz volt a stabilizáció érdekében (Györffy 2008).

Írország pont emiatt, hogy egész területe beletartozott a támogatható régiók közé, kevés figyelmet fordított az országon belüli, régiók közötti területi egyenlőtlenségekre, amely sajnos a mai napig is jellemző. A regionális támogatások nagy részét a nemzetgazdaságilag, kormányzati szinten meghatározott és legfontosabbnak definiált iparfejlesztés és infrastruktúrafejlesztés terület kapta, melytől a gazdasági növekedés fenntartását vagy növelését, az export-orientált gazdaság életben tartását várták, s valljuk be sikerrel. A közösségi támogatások nem „ragtapaszként” működve segítettek elő a korábbi sebek gyógyulását, hanem igyekeztek azokat megelőzni. Olyan stabil, vonzó és kiszámítható gazdasági környezetet teremtettek, melyek biztosítékul szolgáltak az ipari vállalatoknak olyan multiplikáló beruházások végrehajtásához, melyek biztosították a nagyarányú exportot, a foglalkoztatási szint növelését, s a munkanélküliek számának csökkentését. Természetesen ehhez kedvező és viszonylag gördülékeny pályázati rendszer mellett, egy szigorú elosztási mechanizmusra volt szükség, melyet a Pénzügyminisztérium (másik három minisztériummal karöltve) tartott kézben. (Mullally 2004)

Írország arra jelent példát számunkra, hogy a közösségi kohéziós politika sikeressége csak egy sikeres nemzeti kohéziós politikával biztosított, s a közösségi támogatások önmagukban nem csodaszerek. Akkor érik el valódi céljukat, ha azokat beruházásösztönző funkcióval látjuk el, s „nem halat veszünk belőle az arra rászorulóknak, hanem horgászbótot, azaz megtanítjuk őket halászni”. Mindenképpen szükséges lenne azonban, hogy nem csak a

külföldi vállalatok, hanem a hazai munkavállalók is részesüljenek ebből az esélyből, s az elmúlt tíz év romló társadalmi és szociális problémáit komolyan véve, átértékelve a jövőben e gazdasági fejlődést egy javuló társadalmi életminőséggel párosítani.

Írország elmúlt húsz éve bebizonyította, hogy a makrogazdasági fejlődés sokkal inkább a globalizációs folyamatokhoz történő csatlakozás sikerén múlt, sem mint a közösségi támogatások mennyiségén és irányán. Olyan külső tényezők megléte volt szükséges a fellendüléshez, mint a külföldi tőkeberuházás, a globalizáció eredményezte nemzetközi versenyben történő helytállás, a nagyarányú export; s olyan belső tényezőké, mint például a szigorú fiskális politika, a széles körű társadalmi elfogadottság, egy jól működő, és a szó jó értelmében vett centralizált, ellenőrzött belső intézményrendszer.

Írország esete továbbá azért is példa számunkra, hogy lássuk, a támogatások monoton növekedése nem biztosítja a hasonló dinamikájú gazdasági növekedést, vagy éppen fordítva. A támogatások fokozatos kivonása a nemzetgazdaságból nem eredményezte az ír gazdaság lelassulását. A 2000-2006-os időszak közösségi transzfereinek szűkítése nem vezetett a GDP lelassulásához, a munkanélküliség növekedéséhez. Tehát bizonyíthatóan megállapítható, hogy a közösségi támogatások nagy aránya nem garancia a gazdasági fejlődésre, sokkal inkább szükségesek egyéb világgazdasági tényezők megléte, és egy egyfajta belső elkötelezettség a Közösség és a közös valuta felé, valamint fegyelmeztség az állam és a társadalom részéről.

Irodalom

- Artner Annamária – Éltető Andrea (1997): Országtanulmányok az EU-val kapcsolatban. Európai tükrök. Műhelytanulmányok. 17. szám. Budapest
- Artner Annamária (2000): A perifériáról a centrumba? Írország gazdasági fejlődése az elmúlt évtizedekben. Aula Kiadó. Budapest
- Artner Annamária (2007): A növekedés ára – az ír foglalkoztatási viszonyok. Statisztikai Szemle, 85. évfolyam 6. száma 485-506. oldal
- Artner Annamária (2008): Írország – felzárkózás kérdőjelekkel. Köz-gazdaság. 2008 /2. száma 33-49. oldal
- Barcza György (2001): Írország és a Gazdasági és Pénzügyi Unió. Külgazdaság. 45. évf. 9. szám. 66-78. oldal
- Cinnéide, S. (1993): Ireland and the European Welfare State. Policy & Politics. 21. évf. 2. szám. 97-108. oldal
- Gálik Zoltán (2005): Modernizáció és európaizáció. A „szegény rokontól” a tudásalapú társadalom lerakásáig. Írország és az európai integráció. In: Kiss J. László: A huszonötök Európái. Osiris Kiadó. Budapest. 347 – 370. oldal
- Györfffy Dóra (2008): Költségvetési kiigazítás és növekedés az Európai Unióban. Tanulmányok Magyarország számára. Közgazdasági Szemle, LV. Évf. 2008. november. 962-986. oldal

128 Gazdaság & Társadalom / Journal of Economy & Society 2010/1.

- Hajós Réka Zita (2006): Az ír csoda. Írország gazdasági fejlődése a függetlenné válástól napjainkig. Európai Műhelytanulmányok. Budapest.
- Honohan, P. – Walsh, B. (2002): Cathing Up with the Leaders: The Irish Hare. Brooking Papers on Economic Activity, 2002/1. Washington DC: Brookings Institution.
- Horváth Gyula (1998): Európai regionális politika, Dialóg Campus Kiadó Budapest – Pécs
- Horváth Gyula (2001): Regionális támogatások az Európai Unióban, Osiris Kiadó, Budapest
- Illés Iván (2008): Regionális gazdaságtan. Területfejlesztés. Typotex Kiadó. Budapest
- Kovács Zoltán Ákos (1999): Írország, a „kelta tigris” gazdasági sikerei az 1990-es években. Külgazdaság. 43. évf. 4. szám 42-66. oldal
- Mullally, G. (2004): Shakespeare, the Structural Funds and Sustainable Development Reflections on the Irish Experience. Innovation: The European Journal of Social Sciences. 17. évf. 1. szám. 25-42. oldal
- Sweeney, P. (1999): The Celtic Tiger – Ireland’s Continuing Economic Miracle. Oak Tree Press.